

PARNIČNI POSTUPAK

Stručni članak UDK 347.921.6

Neka kritička pravna promišljanja vezana uz predmet *Klauz protiv Hrvatske*

Damir Jelušić, dipl. iur.*

Autor u radu piše o materiji snošenja troškova u parničnom postupku, prije svega kroz komentare, promišljanja i kritike pravnih shvaćanja koje je o toj materiji Europski sud za ljudska prava zauzeo u Presudi donesenoj po Zahtjevu broj 28963/10 u predmetu *Klauz protiv Hrvatske* koja je konačnom postala 9. prosinca 2013. Uz to, autor se posebno osvrnuo na činjenicu da se jedan prvostupanjski parnični sud u nepravomoćnoj presudi, po autoru posve neosnovano, u situaciji podjednagog kvantitativnog stranačkog uspjeha u sporu, pozvao na navedenu presudu i tuženike obvezao na solidarnu naknadu prvotuziteljevih parničnih troškova razmjerno njegovu parcijalnom kvalitativnom uspjehu u sporu, istodobno zauzevši pravni stav prema kojem tuženici nemaju pravo na naknadu troškova.

Ključne riječi: troškovi parničnog postupka.

1. ČINJENIČNE I KAZNENOPRAVNE OKOLNOSTI SLUČAJA

Hrvatski državljani Ivan Klauz bio je 1997. uhićen i priveden u policijsku postaju, gdje je tijekom višesatnog ispitivanja zlostavljan od strane policijskog službenika. Zbog kaznenog djela zlostavljanja tijekom obavljanja službene dužnosti policijski je službenik nepravomoćno osuđen na kaznu zatvora u trajanju od tri mjeseca s rokom kušnje od godinu dana po Općinskom sudu u D. M., koju presudu je potvrdio Županijski sud u O., čime je presuda postala pravomoćna.

2. PROVEDENI PARNIČNI POSTUPAK

Podnositelj je potom pred Općinskim sudom u Zagrebu inicirao parnični postupak radi naknade neminovne štete potražujući isprva zbirnu pravičnu

naknadu u iznosu od 295.000,00 HRK. U dokaznom je postupku izveden dokaz medicinskim vještačenjem u kojem je utvrđeno da je podnositelj zadobio fizičke ozljede u vidu nekoliko nagnječenja glave, te modrice po ušima, bedrima, lijevom laktu i lijevoj strani abdomena koje su potpuno zacijelile bez trajnih posljedica, te nisu rezultirale smanjenjem životne aktivnosti. Nadalje, dan ili dva dana trpio je stalne snažne bolove, tri ili četiri dana povremene srednje bolove, te tri ili četiri tjedna povremene blage bolove. Konačno, utvrđeno je da je tijekom incidenta trpio intenzivan primarni strah, a u sljedećih jedan ili dva dana sekundarni strah čiji se intenzitet postupno smanjivao i potpuno nestao tijekom sljedeća tri tjedna.

Nakon provedenog vještačenja podnositeljeva je punomoćnica preinačila tužbeni zahtjev potražujući povećanu pravičnu novčanu naknadu u iznosu od 335.000,00 HRK, i to 15.000,00 HRK zbog pretrpljenih fizičkih bolova, 20.000,00 HRK zbog pretrpljenog straha i 300.000,00 HRK zbog pretrpljenih duševnih bolova

* Damir Jelušić, odvjetnik, Rijeka.

uzrokovanih zlostavljanjem. Želimo istaknuti da tada vrijedeći Zakon o obveznim odnosima¹ nije poznao duševne bolove zbog zlostavljanja kao pravno priznatu osnovu naknade nematerijalne štete², ali jest duševne bolove zbog povrede prava na slobodu i prava ličnosti.

Po zaključenju glavne rasprave 2002., prvostupajski je sud podnositelju odmjerio zbirnu pravičnu naknadu u iznosu od 14.500,00 HRK, po 5.000,00 HRK zbog pretrpljenog straha i povrede dostojanstva, ugleda i časti, te 4.500,00 HRK zbog pretrpljenih fizičkih bolova, istodobno obavezujući tuženicu, državu, na naknadu parničnih troškova u daljnjem iznosu od 3.553,31 HRK, dok je podnositelja, razmjerno parcijalnom stranačkom uspjehu u sporu, podnositelja s 4,3% i, *argumentum a contrario*, tuženice s 95,7%, obvezao na podmirenje troškova nadležnog državnog odvjetništva koje je zastupalo državu u iznosu od 26.197,87 HRK. Nakon što je podnositeljevu žalbu Županijski sud odbio i potvrdio prvostupajsku presudu, u revizijskoj fazi parnice Vrhovni sud Republike Hrvatske preinačio je presude oba suda nižih instanci i podnositelju odmjerio naknadu u iznosu od 24.000,00 HRK, i to iznose od 7.000,00 i 12.000,00 HRK zbog pretrpljenih fizičkih bolova i straha te iznos od 5.000,00 HRK zbog povrede dostojanstva, ugleda i časti. U kontekstu naknade troškova, tuženicu je obvezao da podnositelju isplati iznos od 8.300,00 HRK, a podnositelja da tuženici isplati iznos od 19.000,00 HRK.

Sukladno navedenoj odluci Vrhovnog suda Republike Hrvatske, tuženica je podnositelju na osnovi glavnice, zakonskih zateznih kamata i parničnih troškova isplatila zbirni iznos od 32.207,28 HRK, u koju je sumu uračunat i iznos koji je podnositelj na osnovi naknade parničnih troškova bio obavezan namiriti državi. Naposljetku, nakon iscrpljenja redovnog pravnog puta, podnositelj je protiv revizijske odluke podnio ustavnu tužbu koju je Ustavni sud Republike Hrvatske 2009. odbio.

3. MJERODAVNO PRAVO

Sud se kao na mjerodavno pravo pozvao na odredbe čl. 14/2., 22., 23., 29/1. i 48. Ustava Republike Hrvatske³, odredbe čl. 62., 65/1. i 71/1. Ustavnog zakona o Ustav-

nom sudu Republike Hrvatske⁴, odredbe čl. 35., 40/2., 151., 154., 155., 156/1. i 163. Zakona o parničnom postupku⁵, odredbu čl. 22. Zakona o državnom odvjetništvu⁶, tada važeće Tarife o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika⁷, odredbe čl. 155. i 200. ZOO-a, te pojedine odluke iz judikature Vrhovnog i Ustavnog suda.

4. POSTUPAK PRED SUDOM, PRAVNI STAVOVI STRANAKA I PRAVNA PROMISLJANJA O NEKIM PRAVNO DUBIOZNIM PRAVNIM SHVAĆANJIMA SUDA

Prvotno, akcentiramo činjenicu da ćemo se Presudom baviti samo s aspekta utvrđene povrede prava na pristup sudu normiranog odredbom čl. 6.1. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda⁸ kojom je, *inter alia*, propisano da radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ili u slučaju podizanja optužnice za kazneno djelo protiv njega svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj. Nakon odbijanja nekoliko tuženičnih procesnih prigovora istaknutih po zastupnici Vlade Republike Hrvatske (dalje: Vlada), Europski sud za ljudska prava (ESLJP)⁹ zaključio je da je Zahtjev dopušten jer nije očigledno neosnovan ni nedopušten¹⁰ i prešao na razmatranje osnovanosti Zahtjeva.

4.1. Tvrdnje stranaka

4.1.1. Tvrdnje Vlade

Vlada je, prvo, akcentirala netočnost podnositeljeve tvrdnje po kojoj su troškovi koje je morao platiti državi bili veći od naknade koja mu je dodijeljena. Drugo,

⁴ Ustavni zakon o Ustavnom sudu Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 49/02 - pročišćeni tekst).

⁵ Zakon o parničnom postupku (Narodne novine, br. 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11 - pročišćeni tekst, 25/13 i 89/14 - Odluka Ustavnog suda).

⁶ Zakon o državnom odvjetništvu (Narodne novine, br. 51/01, 16/07, 20/07 - ispravak i 146/08); ovaj Zakon prestao je važiti stupanjem na snagu Zakona o državnom odvjetništvu (Narodne novine, br. 76/09).

⁷ Tarifa o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika (Narodne novine, br. 91/04, 37/05 i 59/07).

⁸ Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (Narodne novine - Međunarodni ugovori, br. 18/97, 6/99 - pročišćeni tekst, 8/99 - ispravak, 14/02, 9/05, 1/06 i 2/10).

⁹ Europski sud za ljudska prava, www.echr.coe.int, dalje: Sud/ESLJP.

¹⁰ *Klauz protiv Hrvatske*, t. 65.

¹ Zakon o obveznim odnosima (Narodne novine, br. 53/91, 73/91, 3/94, 7/96 i 112/01).

² Ibid., čl. 200/1.

³ Ustav Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 85/10 - pročišćeni tekst i 5/14).

apostrofirala je da je odluka o troškovima utemeljena na mjerodavnim odredbama ZPP-a i tada vrijedeće odvjetničke Tarife, te da se stoga bazira na zakonu, uz objašnjenje da se prema ZPP-u troškovi parničnog postupka, posebice sudske pristojbe i naknade odvjetnicima, određuju prema vrijednosti predmeta spora. U slučajevima kada tužitelj zahtijeva plaćanje određenog novčanog iznosa, pojasnila je Vlada, vrijednost predmeta spora jest iznos koji se potražuje u parničnom postupku. Kao izravna posljedica toga, kada je tužitelj postavio visoki tužbeni zahtjev, bit će visoki i tuženikovi sudski troškovi.

Nadalje, nastavila je Vlada, parnični troškovi odmjerauju se na kraju postupka, u skladu s uspjehom stranaka u sporu, s time da se ta pravila primjenjuju i u slučajevima u kojima je stranka država koju zastupa državno odvjetništvo. U predmetnoj parnici podnositelj je tražio zbirni iznos naknade od 335.000,00 HRK, a konačno mu je odmjeren iznos od 24.000,00 HRK, odnosno 7% traženog, što znači da je država u sporu uspjela s 93%, pa mu je naloženo da plati 93% troškova koje je imalo državno odvjetništvo u svojstvu njezina zakonskog zastupnika. Tim pravilom, pojasnila je Vlada, koje predviđa obvezu stranaka da plate troškove ovisno o svojem uspjehu u postupku i koji se određuju u odnosu na vrijednost zahtjeva, postiže se legitiman cilj pravilnog djelovanja pravosudnog sustava sprječavanjem tužitelja u pokretanju neutemeljenih postupaka ili podnošenju nerazumno visokih zahtjeva koji nemaju činjeničnog uporišta ili ne odgovaraju stvarno pretrpljenoj šteti, te se štite financijski interesi tuženika. Treće, u kontekstu razmjernosti, Vlada je istaknula da je domaći sud mogao primijeniti čak i odredbu čl. 154/3. ZPP-a koja mu omogućuje da dodijeli puni iznos troškova jednoj stranci ako je njezin parnični neuspjeh razmjerno neznatan, a odabrali su to ne učiniti upravo zbog prirode podnositeljeva zahtjeva¹¹.

Vlada je potom isticala da je podnositelj, s obzirom na činjenična utvrđenja prema kojima je podnositelj pretrpio nekoliko lakših ozljeda, a imajući u vidu relevantnu judikaturu Vrhovnog suda Republike Hrvatske, trebao biti svjestan da je traženi iznos nerealno visok s obzirom na ozljede i da će mu, posljedično, vjerojatno biti određeno da plati velik dio tuženičkih troškova

postupka. Osim toga, Vlada je skrenula pažnju i na činjenicu da je nakon što je na temelju vještačenja postalo očigledno da je traženi iznos posvema nerealan, podnositelj po odvjetnici bezrazložno povisio tužbeni zahtjev na 335.000,00 HRK i tom procesnom radnjom dodatno povećao vrijednost predmeta spora, što je rezultiralo obvezom plaćanja relativno visokog postotka troškova postupka državi u iznosu od 19.000,00 HRK. Stoga je Vlada zaključila da se državu ne može smatrati odgovornom za nestručno pravno zastupanje podnositeljeve odvjetnice, ponavljajući da je iznos koji je podnositelj na kraju morao platiti državi bitno manji od onog koji je primio, te da iznos tuženičkih parničnih troškova nije bio nerazuman i proizvoljan imajući u vidu traženu sumu pravične naknade pa, zaključila je Vlada, nije došlo do povrede članka 6.1. Konvencije¹².

4.1.2. Tvrdnje podnositelja

Podnositelj je na gore navedenu pravnu argumentaciju odgovorio tvrdnjom da Vlada ni domaći sudovi nisu razumjeli specifičnu prirodu njegova građanskog predmeta, te ga je tretirala kao uobičajen građanski predmet koji se ne uključuje ozbiljnu povredu Konvencije napomenuvši dalje da su kriteriji koje su domaći sudovi primijenili razvijeni na temelju uobičajenih građanskih predmeta poput onih koji odnose na naknade štete za ozljede zadobivene u prometnim nesrećama ili barskim tučnjavama, a koji se ne mogu primijeniti na njegov predmet koji se odnosio na mučenje i zlostavljanje u okolnostima nezakonitog uhićenja i pritvora za koje je odgovoran policijski službenik, a što je očigledno iz činjeničnih nalaza kaznenog suda. U tim se okolnostima, dodao je, iznos potraživanja na osnovi naknade nematerijalne štete nije mogao smatrati previsokim da su domaći sudovi u obzir uzeli svrhu dosuđivanja naknade u takvim slučajevima, a to je obeštećenje žrtve, ali i odvratanje od sličnih nedjela u budućnosti¹³.

4.2. Ocjena ESLJP-a

ESLJP je, prije svega pravno karakterizirajući Zahtjev, ponovio što je sporno među strankama i potom konstatirao ...*da je u predmetu Stankov smatrao da bi nametanje znatnog financijskog opterećenja nakon za-*

¹¹ Navedeni je pravni stav Vlade nesukladan sa zauzetim pravnim shvaćanjima Vrhovnog suda Republike Hrvatske o pravnom pitanju razmjerno neznatnog neuspjeha u sporu; pogledati, primjerice, Rev x 211/2008-2.

¹² *Klauz protiv Hrvatske*, t. 67. - 74.

¹³ *Ibid.*, t. 75.

vršetka postupka moglo značiti ograničenje prava na pristup sudu, te utvrdio da nalog podnosiocu da podmiri te troškove predstavlja takvo ograničenje, iako su se troškovi postupka u predmetu Stankov odnosili na sudske pristojbe..., zaključivši da je zaključak donesen u tom predmetu ...u jednakoj mjeri primjenjiv na ovaj predmet u kojem se troškovi za koje je podnosiocu naloženo da ih plati državi sastoje od naknada državnom odvjetništvu za zastupanje države u parničnom postupku, te koji se uplaćuju u državni proračun, pa Sud stoga smatra da se podnositeljev zahtjev na temelju članka 6.1. Konvencije zbog previsokih troškova postupka treba ispitati kao prigovor ograničenja prava pristupa na sud¹⁴...

Već ovdje moramo izraziti prvo pravno neslaganje sa Sudom zbog pozivanja na predmet *Stankov*. Smatramo, naime, da propisivanje plaćanja visokih iznosa sudskih pristojbi na pojedinu parničnu radnju doista može onemogućiti pravo na pristup sudu, ponajprije, dakako, osobama manje platežne moći. Ovdje, međutim, posrijedi nisu bili troškovi plateža visokih iznosa sudskih pristojbi, nego naknada parničnih troškova državi koja se temeljila na neosnovano, nerealno i neprikladno (pre)visoko impostiranom tužbenom zahtjevu koji je zbog svoje nerealnosti nepotrebno generirao visoke parnične troškove obje stranke. Konačno, posve je nejasno zbog čega Sud u ovom kontekstu, doduše implicitno, problematizira pravo države na naknadu parničnih troškova, posebno iz perspektive, odnosno kroz prizmu dijela obrazloženja u kojem je ustvrdio da ...*ovakvo stajalište ne mijenja činjenica da se navedena pravila također primjenjuju na građanske postupke u kojima je stranka država, čime joj se omogućuje da od neuspješne stranke naplati troškove zastupanja. Ne može se smatrati da država ima neograničene resurse, te bi i država, poput privatnih stranaka, također trebala uživati zaštitu od neutemeljenih parnica*¹⁵... Prešavši zatim na razmatranje je li egzistiralo ograničenje podnositeljeva prava na pristup sudu, Sud je konstatirao da odredba čl. 154/1. ZPP-a sadrži pravilo koje je kolokvijalno nazvao *gubitnik plaća*, a prema kojemu neuspješna stranka mora platiti troškove uspješne stranke, dok prema stavku 2., u situaciji parcijalnog uspjeha u sporu, sud stranci može naložiti da naknadi odgovarajući dio troškova protustranke. Nadalje, konstatirao je i činjenicu da se sukladno odvjetničkoj Tarifi nagrade u parničnim postupcima načelno izračunavaju u odnosu na

vrijednost predmeta spora, te da u slučajevima kada tužitelj traži isplatu novčanog iznosa, vrijednost predmeta spora odgovara potraživanom iznosu. Konačno, utvrdio je da u procesnoj situaciji u kojoj sud presudi da je tužbeni zahtjev za naknadu štete tuženika osnovan, ali previsok, parnični sud mora tuženiku naložiti da tužitelju plati naknadu štete, a tužitelju istodobno može naložiti da plati tuženikove troškove postupka, dometnuvši pravilno da je ...*svrha ovih pravila zaštititi tuženike od tužitelja koji ističu previsoke osnovane zahtjeve i time nerazumno povećavaju troškove odvjetnika koji zastupa tuženika*...

Međutim, zaključio je pravnim shvaćanjem prema kojem ...*budući da pravilo "gubitnik plaća" i s njim povezano pravilo prema kojem jedna stranka plaća troškove druge stranke, uključujući odvjetničku nagradu, u omjeru koji odgovara njihovu uspjehu u postupku, pri čemu će iznos troškova ovisiti o visini tužbenog zahtjeva, potencijalne parničare odvrćaju od podnošenja preuveličanih zahtjeva pred sudovima, Sud smatra da se to može smatrati ograničenjem koje ometa pravo na pristup sudu...*, uz opasku prema kojoj se ...*takvo ograničenje ne može smatrati nespojivim per se s člankom 6.1. Konvencije. Međutim, iznos troškova procijenjenih u svjetlu određenih okolnosti danog predmeta materijalni je čimbenik pri odlučivanju je li osoba uživala pravo pristupa na sud. Kako je Sud u brojnim prigodama naglasio, ograničenje koje utječe na pravo na pristup sudu neće biti spojivo s člankom 6.1., osim ako teži legitimnom cilju, te ako postoji razuman odnos razmjernosti između iskorištenih sredstava i legitimnog cilja koji se teži postići. Sud stoga mora preispitati je li to postignuto u ovom predmetu*¹⁶... Prešavši na navedeno preispitivanje deklarirao je pravni stav prema kojem ...*primjećuje da se načelo na kojem počivaju pravilo "gubitnik plaća" i gore prikazano povezano pravilo o naknadi troškova sastoji u izbjegavanju neopravdanog parničenja i nerazumno visokih troškova parničenja odvrćanjem potencijalnih tužitelja od pokretanja neutemeljenih sporova ili podnošenja previsokih tužbenih zahtjeva bez snošenja posljedica. Sud stoga smatra da ova pravila kroz odvrćanje od neutemeljenih parnica i preuveličanih troškova općenito teže legitimnom cilju osiguravanja pravilnog djelovanja pravosudnog sustava i zaštite prava drugih. Ovakvo stajalište ne mijenja činjenica da se navedena pravila također primjenjuju na građanske postupke u kojima je stranka država, čime joj se omogućuje*

¹⁴ Ibid., t. 76. i 77.

¹⁵ Ibid., t. 85.

¹⁶ Ibid., t. 78. - 83.

da od neuspješne stranke naplati troškove zastupanja. Ne može se smatrati da država ima neograničene resurse, te bi i država, poput privatnih stranaka, također trebala uživati zaštitu od neutemeljenih parnica¹⁷...

Prešavši, naposljetku, na razmatranje je li ograničenje, po nama "navodno ograničenje", bilo razmjerno cilju kojem se teži, Sud je ponovio da je ...prije svega na nacionalnim tijelima, posebice sudovima, da tumače i primjenjuju domaće pravo... što se ...posebice odnosi na to kako sudovi tumače pravila postupovne prirode. Uloga Suda ograničena je na utvrđivanje jesu li učinci takvog tumačenja spojivi s Konvencijom... Sud je zatim naglasio da ...podnositelj nije osporio sama pravila sadržana u članku 154. ZPP-a... nego ...smatra da njegov zahtjev za naknadu štete nije bio previsok. Međutim, Sud ne može u kontekstu članka 6.1. Konvencije ispitati je li iznos dodijeljen podnositelju zbog pretrpljenog zlostavljanja od strane policije bio dostatan... Jedino pitanje koje Sud u ovom predmetu može ispitati na temelju članka 6.1. Konvencije jest je li podnositelju zahtjeva nalogom da državi, koju je zastupalo državno odvjetništvo, podmiri troškove zastupanja jednake odvjetničkim nagradama, neopravdano ograničeno pravo na pristup sudu. S tim u vezi, Sud najprije ponavlja da je iznimno teško procijeniti nematerijalnu štetu, te da to često uključuje istraživanje ranijih predmeta kako bi se na temelju sličnih okolnosti utvrdio vjerojatni iznos naknade štete. U predmetu Stankov Sud je presudio da je došlo do povrede prava pristupa sudu prije svega jer je utvrdio da se podnositelja zahtjeva ne može okriviti zbog postavljanja visoke cijene "vrijednosti" slobode u situaciji u kojoj Vlada nije dokazala da postoji razvijena ili dostupna sudska praksa određivanja visine naknade za nezakonito pritvaranje. U tom slučaju nije bilo jasno kako bi bilo tko, pa i pravnik, mogao utvrditi što bi u podnositeljevu slučaju bio "razuman" zahtjev. Međutim, to nije u potpunosti tako u ovom predmetu. Prema stajalištu Suda, očito je da u Hrvatskoj postoje kriteriji koji pojednostavnjuju sudačku diskreciju u ocjenjivanju visine naknade koja se dodjeljuje za nematerijalnu štetu, konkretno Smjernice iz 1995. i Smjernice iz 2002.¹⁸ koje je Vrhovni sud donio upra-

vo u tu svrhu. Iako se čini da Smjernice iz 1995. nisu objavljene, podnositelj nije tvrdio da su njegovoj punomoćnici bile nedostupne niti postoje dokazi koji bi na to upućivali. Suprotno tome, činjenica da iznosi koje je podnositeljeva punomoćnica tražila na ime naknade za fizičke bolove, 15.000,00 HRK, i strah, 20.000,00 HRK, nisu pretjerani u usporedbi s gornjim granicama propisanim Smjernicama... upućuje na to da je podnositeljeva odvjetnica bila upoznata s tim Smjernicama. Sud dalje primjećuje da se najveći dio podnositeljeva zahtjeva za naknadu štete, 335.000,00 HRK, odnosio na duševne boli pretrpljene zbog policijskog zlostavljanja. U odnosu na tu vrstu nematerijalne štete, podnositelj je tražio 300.000,00 HRK, no domaći su mu sudovi dodijelili samo 5.000,00 HRK. S tim u vezi, Sud primjećuje da ni Smjernice iz 1995. ni Smjernice iz 2002. ne navode nikakve iznose glede ove vrste štete, kao i da sudska praksa Vrhovnog suda ne upućuje na to kolika bi bila primjerena visina naknada za tu vrstu štete koja se, u smislu članka 200. Zakona o obveznim odnosima iz 1978., smatra štetom nastalom zbog povrede prava osobnosti. Usprkos tomu, uzimajući u obzir iznose naknada navedene u Smjernicama iz 1995. za najteže vrste nematerijalne štete poput smrti bliskog srodnika, 15.000,00 DEM odnosno 55.800,00 HRK, ili teškog invaliditeta člana uže obitelji, 20.000,00 DEM odnosno 74.400,00 HRK, Sud smatra da su podnositelj zahtjeva odnosno njegova punomoćnica, iako možda nisu imali jasnu smjernicu, imali barem naznaku da je potraživanje od 300.000,00 HRK za duševne boli pretrpljene zbog zlostavljanja službenih tijela vjerojatno pretjerano.

Glede podnositeljeva argumenta da se njegov tužbeni zahtjev ne bi trebao smatrati pretjeranim jer svrha naknade nije samo obeštećenje žrtve već i odvraćanje od budućeg neprimjerenog postupanja, Sud primjećuje da hrvatski zakon ne predviđa odštetu kaznene naravi. Vlada je istaknula da je, protivno podnositeljevim podnescima, iz presude Vrhovnog suda od 24. travnja 2007. bilo očigledno da troškovi koje je na kraju morao platiti podnositelj, 19.000,00 HRK, nisu bili veći od dodijeljene naknade, 24.000,00 HRK. S druge strane, ti su troškovi iznosili 79% naknade koja mu je dodijeljena. Sud dalje primjećuje da je ukupna naknada financijski bila još povoljnija za podnositelja ima li se u vidu činjenica da je državi također naloženo da mu na iznos dodijeljene naknade štete plati dospjele zakonske zatezne kamate, te da je u konačnici po toj osnovi primio 18.907,28 HRK. Dodatno, domaći sudovi podnositelju nisu naložili i da plati zakonske zatezne kamate na iznos troškova koji je morao

¹⁷ Ibid., t. 84. i 85.

¹⁸ Vrhovni sud je u brojnim odlukama deklarirao pravno shvaćanje prema kojem Orijentacijski kriteriji i iznosi za utvrđivanje visine pravične novčane naknade nematerijalne štete ne predstavljaju matematičku formulu koja pukim automatizmom služi za utvrđivanje i izračunavanje pravične novčane naknade, te da prilikom određivanja naknade štete treba uzeti u obzir sve okolnosti slučaja. Pogledati, primjerice, Rev 1223/2009-2, Rev 1292/2009-2 i Rev x 581/2010-2. Kriteriji su dostupni na poveznici http://www.iusinfo.hr/Appendix/DDOKU_HR/DDHR20110111N53_5_1.pdf.

platiti državi. Stoga, uzme li se u obzir iznos od 18.907,28 HRK, troškovi koje je podnositelj morao platiti državi su iznosili 44% njegove ukupne financijske naknade u iznosu od 42.907,28 HRK. Međutim, kada se troškovima države pridodaju troškovi podnositeljeva vlastitog pravnog zastupnika, to znači da je podnositelj "izgubio" gotovo cjelokupnu naknadu koja mu je dosuđena, te da zapravo nije dobio gotovo ništa¹⁹...

Ovdje ćemo nakratko zastati s citiranjem obrazloženja i konstatirati činjenicu da iz Presude nigdje ne proizlazi, jer nije navedeno, da je podnositelj razliku između ukupno mu nastalih troškova prvostupanskog postupka u iznosu od 40.070,00 HRK navedenom u točki 15. na koju se pozvao Sud, umanjeno za iznos od 19.000,00 HRK koji je po revizijskoj odluci na osnovi troškova obvezan platiti tuženici, i zbirnog iznosa kojeg je iz svih osnova namirio od države, iznosa od 42.907,28 HRK, uopće platio svojoj punomoćnici, a to je *conditio sine qua non* da bi se taj iznos involvirao u kalkulaciju. Drugo, Sud je kalkulaciju, posve pogrešno, utemeljio na iznosu podnositeljevih parničnih troškova utvrđenih u prvostupanskom postupku umjesto na parničnim troškovima konačno utvrđenima u revizijskoj odluci koji su, naravno, nakon trostupanjskog sudovanja bili veći. Sve je to, dakako, utjecalo na točnost i pravilnost obračuna, a potom i posljedično na pravno shvaćanje prema kojem ...*Sud smatra da ponašanje podnositelja u predmetnom postupku, točnije podnošenje pretjerano visokog zahtjeva za naknadu štete, ne može opravdati takvo značajno smanjenje dodijeljene naknade. S tim u vezi, Sud prvo primjećuje da tumačenje Vrhovnog suda o primjeni članka 154. ZPP-a domaćim sudovima daje znatnu diskreciju u pogledu razdjeljivanja troškova u slučajevima djelomičnog uspjeha u postupku, upućujući ih da tu odredbu primjenjuju kvalitativno, a ne samo kvantitativno. Taj pristup im čak omogućuje da sve troškove dodijele stranci koja je u postupku uspjela s osnovom, ali ne i s visinom zahtjeva. Međutim, domaći su sudovi u ovom predmetu tu odredbu primjenjivali mehanički, bez obračuna dovoljne pozornosti na posebne okolnosti podnositeljeva predmeta, posebice na činjenicu da se radilo o predmetu naknade nematerijalne štete koje je nastala kao rezultat kaznenog djela zlostavljanja koje je počinio policijski djelatnik, te da se ne radi o klasičnom građanskopravnom sporu privatnih stranaka. Napose, imajući u vidu da je policijski službenik kazneno osuđen zbog zlostavljanja podnositelja, ne može se tvrditi da je*

*podnositeljev zahtjev za odštetu protiv države bio neosnovan, a njegovo postupanje neopravdano*²⁰.

U kontekstu citiranog, neosnovanim smatramo sudski stav prema kojem ...*ponašanje podnositelja u predmetnom postupku, točnije podnošenje pretjerano visokog zahtjeva za naknadu štete, ne može opravdati takvo značajno smanjenje dodijeljene naknade*... zbog toga jer je impostiranje previsokog tužbenog zahtjeva u neposrednom i pravnorelevantnom kauzalnom nesusu sa smanjenjem tuženikove naknade, odnosno preciznije i ispravnije kazano, s povećanjem parničnih troškova koji su posljedično utjecali ne na smanjenje naknade s obzirom na povećanje tužiteljeve obveze osnovom naknade parničnih troškova. Ili, drugim riječima, da je tužbeni zahtjev po visini postavljen u realnim umjesto nerealnim okvirima, tužiteljeva obveza spram tuženice, na osnovi parničnih troškova, ne bi ni nastala, nastala bi samo tuženičina obveza. U kontekstu navedenog, ne vidimo razlog zbog kojeg se Sud pozvao na judikaturu Vrhovnog suda po kojoj pri procjeni parničnog uspjeha ne treba sagledavati samo kvantitativni nego i kvalitativni uspjeh u sporu jer su u konkretnom slučaju obračunati svi parnični troškovi obje stranke i potom istima odmjereni naknada razmjerno kvantitativnom postotnom uspjehu u sporu upravo onako kako to, u pravilu, čini i Vrhovni sud. Nije točna karakterizacija Suda prema kojoj su domaći sudovi odredbu čl. 154. ZPP-a primjenjivali *mehanički*, ma što taj pridjev sadržajno značio, nego su je primjenjivali u skladu s njezinim legitimnim i opravdanim ciljem, svrhom i smislom, te podudarno i sukladno s relevantnom domaćom judikaturom.

Osim toga, naši pozitivni propisi ne distingviraju klasične od, valjda, specifičnih građanskopravnih sporova u kontekstu ovog predmeta pa su, prema našem mišljenju, sudovi i u tom kontekstu postupali posve zakonito i pravilno. Konačno, potpuno je nejasno zbog čega je Sud deklarirao stav prema kojem se ...*ne može tvrditi da je podnositeljev zahtjev za odštetu protiv države bio neosnovan*... jer to nitko nije tvrdio, te su to pravomoćno utvrdili mjerodavni kazneni i parnični sudovi, uključujući i najviši Sud u državi, a potpuno je neprihvatljiv sudski stav prema kojem, u kontekstu traženog iznosa osnovom naknade neimovinske štete, ...*postupanje podnositelja nije bilo neopravdano*...

Nadalje, Sud je nastavio s tvrdnjom prema kojoj ...*što je još važnije, ne postoji dokaz da je država kao tuženik,*

¹⁹ Ibid., t. 86. - 92.

²⁰ Ibid., t. 93. - 95.

kojeg je zastupalo državno odvjetništvo, a ne odvjetnik, u posebnim okolnostima ovog predmeta imala ikakve dodatne troškove zbog činjenice da je podnositelj postavio previsok tužbeni zahtjev za naknadu štete²¹... Citirano je posve netočno i neosnovano. Naime, da je podnositelj tužbeni zahtjev impostirao po visini u realnim okvirima, tada bi parnični troškovi obje stranke, pa i tuženice zastupane po državnom odvjetništvu, bili kudikamo niži, pa posljedično tome tužiteljeva obveza na temelju ove osnove ne bi ni nastala. Sasvim konkretno, pri realnoj vrijednosti predmeta spora, sve do iznosa od 100.000,00 HRK, *nota bene* četiri puta većeg od odmjerenе zbirne pravične naknade tužitelju, vrijednost parnične radnje bila bi 75 bodova, a kod postavljenog tužbenog zahtjeva u iznosu od 335.000,00 HRK bila je 500 bodova, sve dakako s pripadajućim porezom na dodanu vrijednost, uz vrijednost boda od 10,00 HRK. Prevedeno na jezik novca, parnične bi se radnje, umjesto u iznosu od 5.000,00 HRK, tarifirale u iznosu od 750,00 HRK po poduzetoj procesnoj radnji. Dakle, sudski stav da država zbog previsoko postavljenog tužbenog zahtjeva nije imala dodatne troškove ne samo da je netočan nego je točno da bi ti parnični troškovi, pri realno naznačenoj vrijednosti predmeta spora, bili više od šest puta manji.

Konačno, Sud zaključuje - ...Stoga, u predmetnom slučaju dva glavna razloga za sankcioniranje procesne ne-discipline, a to su izbjegavanje neopravdanog parničenja i nerazumno visokih troškova parničenja, nisu bila izravno primjenjiva. Kao rezultat navedenog, dodjela troškova u ovom predmetu imala je neke neprihvatljive posljedice. Kao prvo, paradoksalno je da je država jednom rukom, naknadama za državno odvjetništvo koje ju je zakonski zastupalo, uzela znatan dio onoga što je dodijeljeno drugom. Kao drugo, postupovna sankcija za podnositeljev minoran postupovni propust, odnosno isticanje previsokog tužbenog zahtjeva, bila je toliko stroga da je neopravdano umanjila naknadu koja mu je dodijeljena zbog tako ozbiljnog neza-konitog čina kao što je kazneno djelo zlostavljanja tijekom obavljanja službene dužnosti, a koje djelo zabranjuje članak 3. koji se ubraja u jednu od temeljnih odredbi Konvencije. Sukladno tome, ne može se reći da su odluke domaćih sudova u ovom predmetu bile razmjerne legitimnom cilju kojem smjera pravilo navedeno u članku 154. stavku 2. Zakona o parničnom postupku koje od jedne stranke zahtijeva da protivnoj stranci naknadi troškove ovisno o njihovoj uspješnosti u sporu, a koji se troškovi utvrđuju razmjerno visini

tužbenog zahtjeva. Njegova primjena je u ovom predmetu rezultirala ograničenjem koje je umanjilo samu bit podnositeljeva prava na pristup sudu. Stoga je došlo do povrede članka 6. stavka 1. Konvencije²²...

Ističemo da se ni u čemu ne slažemo sa zaključnim pravnim shvaćanjem Suda. Naime, nema ništa paradoksalno u činjenici da su domaći sudovi državi u parničnom svojstvu tuženice odmjerali naknadu na osnovi parničnih troškova jer je to u skladu s mjerodavnim propisima. Isto tako, ukazujemo da je taj stav Suda u eklatantnoj koliziji i s pravnim stavom kojeg je deklarirao pod točkom 85. obrazloženja Presude - ...*ovakvo stajalište ne mijenja činjenica da se navedena pravila također primjenjuju na građanske postupke u kojima je stranka država, čime joj se omogućuje da od neuspješne stranke naplati troškove zastupanja. Ne može se smatrati da država ima neograničene resurse, te bi i država, poput privatnih stranaka, također trebala uživati zaštitu od neutemeljenih parnica*... Kod postavljanja krajnje nerealnog tužbenog zahtjeva ne radi se o *minoranom procesnom propustu*, kakvim ga je okarakterizirao Sud, nego o esencijalnom procesnom propustu koji često srećemo u praksi, a koji je, u manjem broju slučajeva, produkt neznanja i neupućenosti u propise i judikaturu, a u mnogo većem puke pohlepe i gramzljivosti nekih odvjetnika nauštrb prava i interesa njihovih stranaka. Prema našem mišljenju, postupanje domaćih sudova svih instanci bilo je razmjerno legitimnom cilju sadržanom u odredbi čl. 154/2. ZPP-a odnosno potpuno zakonito. Konačno, naš je zaključak da u predmetnom slučaju nije bilo povrede prava na pristup sudu u smislu odredbe čl. 6.1. Konvencije, a posljedično ni povrede odredbe čl. 1. Protokola broj 1 uz Konvenciju u kontekstu koje je Sud ustvrdio da ...*smatra da znatno smanjenje iznosa tog potraživanja, koje je rezultat obveze plaćanja troškova postupka, predstavlja miješanje u pravo podnositelja da mirno uživa svoje vlasništvo*²³...

5. PRAVNA REFLEKSIJA PREDMETA KLAUZ PROTIV HRVATSKE NA DOMAĆU JUDIKATURU

Republika Hrvatska pripada zemljama kontinentalno-europskog ili eurokontinentalnog pravnog kruga u kojima sudska praksa nije formalan, već neformalan posredni pravni izvor odnosno vrelo. Ustavom je normira-

²¹ Ibid., t. 95.

²² Ibid., t. 95. - 97.

²³ Ibid., t. 104. - 110.

no da sudovi sude na temelju Ustava, zakona, međunarodnih ugovora i drugih važećih izvora prava, a gotovo identičnu normativnu stilizaciju sadrži i Zakon o sudovima²⁴, samo su u njemu zamijenjena mjesta međunarodnih ugovora i zakona što je, dakako, pravilno, pa u tom smislu pri nekoj budućoj promjeni Ustava treba normativno harmonizirati ustavnu i zakonsku odredbu. Judikatura, pa i ona ESLJP-a, prema našem mišljenju, potpada pod gore navedene ine važeće pravne izvore. Nedavno smo u medijima pročitali vijest da je prvostupajski parnični sud donio presudu²⁵, doduše još uvijek nepravomoćnu, u kojoj je o naknadi troškova postupka odlučio neposredno primijenivši Konvenciju. Pribavivši je, konstatirali smo da je to učinio uz sljedeće obrazloženje - ...*O parničnim troškovima stranaka po mišljenju ovog Suda potrebno je odlučiti primjenom Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda s pripadajućim protokolima jer je Konvencija s pripadajućim protokolima sastavni dio pravnog poretka Republike Hrvatske. Članak 6.1. Konvencije omogućuje strankama slobodan pristup sudu. Dakle, isključena su bilo kakva ograničenja koja bi se ticala tog prava, a članak 1. Protokola broj 1 uz Konvenciju štiti vlasništvo stranke (presuda Europskog suda za ljudska prava od 18. srpnja 2013. u predmetu Klauz protiv Hrvatske koja je postala konačna 9. prosinca 2013.). U tom je smislu potrebno naći primjerenu ravnotežu vodeći računa o tome da je tužitelj krivnjom tuženika pretrpio tjelesne ozljede i kada je u parnici utvrđeno da su tuženici odgovorni za štetu, tužitelj je dokazao pravnu osnovu odštetnog potraživanja prema tuženicima. Stoga su u ovoj parnici odgovorni tuženici i oni nemaju pravo na naknadu parničnih troškova, dok tužitelj ima pravo na naknadu njegovih nužnih parničnih troškova prema stupnju uspjeha u odštetnoj parnici...* U kontekstu citiranog, uz ponavljanje da je posrijedi nepravomoćna presuda, krajnje pravno dubioznim i problematičnim smatramo odlučivanje o plaćanju parničnih troškova u konkretnoj parnici neposredno na temelju presude ESLJP-a kao pojedinačnog, odnosno individualnog pravnog akta umjesto na temelju domaćih formalnih pravnih izvora, iako se prvostupajski sud kao pravnu osnovu pozvao na Konvenciju kao međunarodni ugovor i posljedično drugi po snazi²⁶ opći pravni propis domaćega

pravnog poretka u normativno-hijerarhijskom smislu. Osim toga, ESLJP je u analiziranoj presudi deklarirao načelna pravna stajališta koja djeluju *inter partes*, ne *erga omnes*. Prema našem mišljenju, takvo odlučivanje unosi krajnju pravnu nesigurnost u domaći pravni poredak u kojem judikaturu, prema Ustavu i Zakonu o sudovima, ujednačava Vrhovni sud, a u pogledu ovoga pravnog pitanja ujednačio ju je (po)odavno zauzimanjem pravnog shvaćanja prema kojem pri odlučivanju o troškovima parničnog postupka parnični sudovi moraju voditi računa i o tužiteljevim i o tuženikovim troškovima u parnici²⁷. Smatramo da načelna pravna stajališta deklarirana u presudi *Klauz protiv Hrvatske* uopće nisu bila primjenjiva *in concreto*. Posrijedi je, naime, bio podjednak kvantitativni procentualni uspjeh u sporu, prvotuzitelja u omjeru od 46% i, *argumentum a contrario*, tuženika u omjeru od 54%. U takvoj je pravnoj situaciji pravilno i zakonito odlučujući o naknadi troškova postupka kod parcijalnog uspjeha u sporu, na temelju odredbe čl. 154/2. ZPP-a, parnični sud mogao odlučiti na, prema našem mišljenju utemeljenom na relevantnoj judikaturi iznjedrenoj o tome materijalnopravnom pitanju, tri načina. Prvo, mogao je odlučiti, imajući u vidu kvantitativan uspjeh u sporu koji je podjednak, da svaka stranka snosi svoje troškove postupka. Drugo, mogao je sukladno kvantitativnom uspjehu u sporu obračunati troškove svih stranaka, potom ih prebiti i na koncu stranci/kama koja je na temelju takvog izračuna imala veće troškove odmeriti na taj način dobiveni iznos.

Isto tako, mogao je, uzimajući u obzir kvalitativan prvotuziteljev parnični uspjeh, odrediti neki drugi razmjerni uspjeh u sporu koji bi se *in cumulo* bazirao na kvalitativnom i kvantitativnom uspjehu stranaka, primjerice 65% - 35% ili 70% - 30% u prvotuziteljevu korist, potom obračunati troškove svih stranaka razmjerno tom uspjehu, prebiti ih i konačno obvezati na naknadu troškova protustranku stranke/naka čiji su troškovi bili veći. Ma za kojom od te tri mogućnosti da je posegnuo prvostupajski Sud, ne bi povrijedio prvotuziteljevo ustavno i konvencijsko pravo na pristup sudu.

Zaključno, osobito je bespredmetno zauzimati pravni stav o povredi prava na pristup sudu u parnici u kojoj je tuženicima, državi i medicinskoj ustanovi, naloženo da prvotuzitelju s osnove naknade štete isplate iznos od 5.994.759,31 HRK s, dakako, pripadajućim za-

²⁴ Zakon o sudovima (Narodne novine, br. 28/13, 33/15 i 82/15), čl. 5.

²⁵ Općinski sud u Rijeci, P-943/2007-219 od 28. prosinca 2015.

²⁶ Odredbom je čl. 141. Ustava normirano da međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, a koji su na snazi, čine dio unutarnjega pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj su snazi iznad zakona.

²⁷ Vrhovni sud Republike Hrvatske, primjerice sentence Rev 609/2001, Rev 200/2001 i Rev 2141/1995.

konskim zateznim kamatama. Naposljetku dodajemo da je prvotuzitelj, razmjerno kvalitativnom uspjehu u sporu od 46%, s osnove parničnih troškova odmjeran daljnji iznos od 1.080.440,10 HRK. Zaključno, ističemo da smo u bazi judikature Ustavnog suda Republike Hrvatske pronašli tri ustavnosudska predmeta²⁸ u kojima su se tužitelji pozivali upravo na predmet *Klauz protiv Hrvatske*. U sva su tri predmeta ustavne tužbe odbijene, pri čemu je Ustavni sud istaknuo: ...*S obzirom na navode ustavne tužbe da je i odluka o trošku u suprotnosti s načelnim stajalištima koja je ESLJP izrazio u presudi Klauz protiv Hrvatske od 18. srpnja 2013., zahtjev broj 28963/10, Ustavni sud utvrdio je da ista nisu primjenjiva na konkretan slučaj...*

6. ZAKLJUČAK

Prema našem mišljenju, u predmetu *Klauz protiv Hrvatske* domaći sudovi ni u jednom od tri provedena stupnja parničnog sudovanja, obvezujući tužitelja na

²⁸ Ustavni sud Republike Hrvatske, brojevi U-III-617/2011, U-III-6713/2014 i U-III-3553/2015.

plaćanje troškova postupka razmjerno djelomičnom stranačkom uspjehu u sporu, nisu povrijedili podnositeljevo ustavno i konvencijsko pravo na pristup sudu zajamčeno mu odredbom čl. 6.1. Konvencije, a posljedično tome ni pravo vlasništva u smislu odredbe čl. 1. Protokola broj 1 uz Konvenciju. Upravo suprotno, smatramo da su domaći parnični sudovi svih instanci pravilno i zakonito, u skladu sa zakonskim pravilima i ujednačenom judikaturom Vrhovnog suda koji je, *nota bene*, u parnici također participirao u revizijskoj fazi, donijeli odluke o naknadi troškova. Stoga smo u ovom slučaju posve suglasni s pravnim stavom Vlade RH kao državne zakonske zastupnice u predmetu po kojem je razmjerno malen podnositeljev parcijalan kvantitativni uspjeh u sporu produkt isključivo, samo i jedino impositiranja krajnje nerealnog i neprimjerenog tužbenog zahtjeva s osnove naknade štete po visini. Ili, drugim riječima, da je podnositelj, zastupan po punomoćnici odvjetnici, postavio tužbeni zahtjev koji bi se po visini kretao barem u približno realnim okvirima, njegova obveza s osnove naknade parničnih troškova državi ne bi ni nastala.

SUMMARY

The author addresses the subject of costs incurred in civil procedures by way of comments, analysis, and critiques, which follow the legal logics of the European Court for Human Rights in the Verdict, passed according to Request 28963/10 in the case *Klauz v Croatia* that became final on 9 December 2013. Furthermore, the author highlighted the fact that a first instance litigation court in an invalid Verdict, in the author's opinion without any basis, in a situation of a quantitative-wise equal party success in a dispute, referred to the above mentioned Verdict and committed the plaintiffs to a solidarity compensation of the first plaintiff's procedural costs proportionate to his partial qualitative success in the dispute, at the same time taking the legal point of view according to which plaintiffs do not have the right to a compensation of costs.

Key words: civil procedure costs.

SOME CRITICAL LEGAL VIEWS CONCERNING THE CASE OF *KLAUZ V CROATIA*